

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю D3 «Менеджмент» освітньо-професійної програми
«Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

Електронний ресурс

Рецензенти:

В. І. Чобіток – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри маркетингу та торговельного підприємництва, ННІ «УІПА» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Н. Л. Савицька – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри маркетингу, управління репутацією та клієнтським досвідом, Державний біотехнологічний університет.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 4 від 23 січня 2026 року)*

- Е 40 **Економічна безпека підприємства : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю D3 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» [Електронний ресурс] / Н. В. Кузьминчук, Т. М. Куценко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026. – (PDF 42 с.)**

Методичні рекомендації присвячено питанням практичної підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю D3 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності». До кожної теми наведено анотований зміст дисципліни, понятійно-категоріальний апарат, питання до самоконтролю, тестові завдання, ситуаційні вправи для обговорення, завдання до самостійної роботи, питання до екзамену.

Видання розраховано на здобувачів вищої освіти, а також викладачів і спеціалістів, які цікавляться питаннями організації та проведення маркетингових досліджень.

УДК 658:005.934](072)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2026

© Кузьминчук Н. В., Куценко Т. М., 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Опис навчальної дисципліни.....	5
2. Мета та завдання навчальної дисципліни.....	5
3. Тематичний план навчальної дисципліни.....	7
4. Методичні вказівки з підготовки до практичних занять та самостійної роботи.....	8
5. Методи контролю та критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти.....	36
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	39

ВСТУП

Економічна безпека підприємства є ключовим елементом ефективного управління бізнесом в умовах глобалізації, високої конкуренції та економічної нестабільності. Вона охоплює систему заходів, спрямованих на захист підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, що можуть негативно вплинути на його фінансову стійкість, репутацію, конкурентоспроможність, а також можливості розвитку.

Дисципліна «Економічна безпека підприємства» забезпечує здобувачів вищої освіти знаннями та навичками, необхідними для аналізу ризиків, виявлення загроз, розробки стратегій захисту та управління кризовими ситуаціями. Вона інтегрує міждисциплінарні знання з економіки, менеджменту, права та інформаційних технологій, що дозволяє комплексно оцінювати рівень безпеки підприємства та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Важливість вивчення даної дисципліни зумовлена зростаючими викликами сучасного бізнес-середовища, серед яких можна виокремити фінансові ризики, кіберзагрози, шахрайство, недобросовісну конкуренцію, мінливість ринкових умов та вплив зовнішньоекономічні фактори. В умовах нестабільної економіки та посилення безпекових ризиків підприємства мають бути готовими до швидкого реагування на потенційні загрози та впровадження ефективних механізмів захисту.

Особлива увага в межах дисципліни приділяється стратегічному управлінню економічною безпекою, аналізу ключових показників стабільності підприємства, оцінці конкурентних переваг і ризиків, а також формуванню системи внутрішнього контролю та аудиту. Здобувачі вищої освіти набувають компетенцій, що дозволяють їм розробляти та впроваджувати комплексні заходи із захисту активів підприємства, збереження фінансової рівноваги та запобігання кризовим ситуаціям.

Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи розроблені відповідно до змісту робочої програми навчальної дисципліни «Економічна безпека підприємства», яка є частиною освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності D3 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності». Їх метою є забезпечення якісної професійної підготовки, що відповідає сучасним вимогам бізнес-середовища, сприяє розвитку аналітичних та практичних навичок, необхідних для ефективного управління економічною безпекою підприємства.

1. Опис навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Економічна безпека підприємства» надає здобувачам вищої освіти можливість оволодіти ключовими методами оцінки, управління та забезпечення економічної стійкості підприємства в умовах динамічного та ризикового бізнес-середовища. Дисципліна охоплює питання аналізу фінансових, організаційних та зовнішньоекономічних загроз, управління ризиками, розробки стратегій захисту, антикризового менеджменту. Вивчення економічної безпеки підприємства сприяє формуванню аналітичного мислення, здатності оцінювати потенційні загрози, прогнозувати їхній вплив на діяльність компанії та розробляти ефективні механізми мінімізації ризиків. Отримані знання та навички дозволяють здобувачам вищої освіти ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення щодо фінансової стабільності, конкурентоспроможності та правового захисту підприємства, а також розробляти комплексні заходи для підвищення його стійкості в умовах невизначеності.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни – надання базових знань щодо всіх суттєвих аспектів економічної безпеки держави та вітчизняних підприємств, які б дозволили отримати високий рівень кваліфікації у вищезгаданій сфері діяльності, а також набуття навичок щодо реалізації на практиці отриманих знань для забезпечення майбутнім випускникам конкурентних переваг на ринку праці.

Основні завдання вивчення дисципліни:

вивчити зміст, значення, сутність та основні складові економічної безпеки держави; складу та структури середовища, в рамках якого здійснюють свою діяльність суб'єкти господарювання, а також факторів, що впливають на стан економічної безпеки підприємства;

отримати уміння маркетингового стратегічного аналізу і проектування маркетингових стратегій;

набути уміння визначати й оцінювати основні загрози економічної безпеки підприємства, своєчасно їх виявляти та аналізувати, а також застосовувати методи оцінки та зниження цих загроз;

сформувані навички аналізу впливу держави на стан економічної безпеки підприємства, а також визначення можливих напрямків впливу підприємства на стан економічної безпеки держави; напрямків та цілей адаптації підприємства до змін у зовнішньому середовищі;

вивчити сутність та види інформаційно-аналітичного забезпечення процесу планування економічної безпеки, місця, ролі, принципів та джерел інформації в системі забезпечення стратегічного розвитку підприємств;

вміти самостійно приймати управлінські рішення з питань фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах обмеження часу; вміти обирати оптимальні фінансові рішення в контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства, оцінювати фінансову стратегію і фінансову політику суб'єктів господарювання в умовах забезпечення фінансової безпеки.

Кількість кредитів – 4

Загальна кількість годин – 120

Заплановані результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Інтегральна компетентність – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності у сфері менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в управлінській професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів науки менеджменту і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 12. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні компетентності (СК):

СК 16. Здатність знаходити та оцінювати нові перспективні ринкові можливості, розробляти міжнародні бізнес-проекти, створювати конкурентоспроможну продукцію для зовнішньоекономічних ринків.

Програмні результати навчання:

ПРН 4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.

ПРН 18. Демонструвати підприємницьку ініціативу, системне мислення при визначенні напрямів розвитку організацій в зовнішньоекономічному середовищі, створенні та виведенні на зовнішньоекономічні ринки конкурентоздатних товарів та послуг.

3. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи економічної безпеки

ТЕМА 1. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ПРИРОДА І ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ

Еволюція поняття «економічна безпека». Основні категорії економічної безпеки: стійкість, самодостатність, захищеність. Основні суб'єкти економічної безпеки: держава, підприємства, домогосподарства. Економічна безпека у контексті глобалізації та інтеграційних процесів. Взаємозв'язок між економічною, енергетичною, військовою та інформаційною безпекою. Економічна безпека як основа для забезпечення стабільності держави. Наслідки нехтування економічною безпекою у контексті національної безпеки. Основні принципи: превентивність, адаптивність, системність. Рівні економічної безпеки: мікро-, мезо-, макро- та глобальний. Структурні елементи економічної безпеки (ресурсний, фінансовий, правовий, технологічний аспекти). Основні економічні інтереси України. Ключові внутрішні та зовнішні загрози. Геополітичні чинники впливу на економічну безпеку України. Критерій та індикатори економічної безпеки. Індикатори економічної безпеки: ВВП, боргове навантаження, рівень інфляції, інвестиційна привабливість. Порогові значення індикаторів економічної безпеки. Методи оцінки стану економічної безпеки.

ТЕМА 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Типи економічних злочинів: корупція, шахрайство, ухилення від сплати податків. Вплив економічної злочинності на національну економіку. Превентивні заходи боротьби з економічною злочинністю. Основні прояви тіньової економіки. Методи оцінки масштабів тіньової економіки. Шляхи мінімізації негативного впливу тіньової економіки. Причини поширення корупції в Україні. Наслідки корупції для державного управління та бізнесу. Міжнародний досвід боротьби з корупцією. Роль управлінських рішень у забезпеченні економічної безпеки. Інституційні аспекти економічної безпеки. Стратегії державного регулювання економічної безпеки.

ТЕМА 3. СИСТЕМА ПОБУДОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Основні фактори, що впливають на безпеку підприємства. Види загроз економічній безпеці підприємства. Стратегічне значення економічної безпеки. Законодавчі акти та нормативно-правові документи. Правова відповідальність за порушення економічної безпеки. Види економічних ризиків. Методи управління ризиками. Прогнозування ризиків та сценарне планування. Інструменти мінімізації ризиків.

ТЕМА 4. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства в системі наукового пізнання. Наукові підходи до забезпечення фінансової безпеки. Система фінансових інтересів підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки. Баланс інтересів між акціонерами, працівниками та клієнтами. Характеристика елементів структури механізму забезпечення

фінансової безпеки підприємства. Стратегічні, тактичні та оперативні інструменти. Методичне забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Ключові показники фінансової безпеки. Методи моніторингу фінансового стану. Комплексна оцінка фінансової безпеки підприємства. Інтегральний підхід до оцінки фінансової безпеки.

Розділ 2. Фінансово-організаційне забезпечення економічної безпеки підприємств

ТЕМА 5. КРИТЕРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ РІВНІ

Методичне забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Огляд сучасних методик оцінки фінансової безпеки. Визначення ключових фінансових показників: ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість. Методи аналізу фінансових ризиків: SWOT-аналіз, PESTLE-аналіз, метод сценаріїв. Використання системи раннього попередження (Early Warning System) для виявлення загроз. Використання економетричних моделей для оцінки фінансової безпеки. Комплексна оцінка фінансової безпеки підприємства Інтегральний підхід до оцінки фінансової безпеки: переваги та недоліки. Аналіз впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансову безпеку. Використання бенчмаркінгу для оцінки фінансового стану підприємства. Розробка системи показників для моніторингу економічної безпеки.

ТЕМА 6. АДАПТАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Вплив середовища на фінансову безпеку підприємства Аналіз факторів зовнішнього середовища: політичні, економічні, соціальні, технологічні. Роль конкуренції у формуванні фінансової стійкості підприємства. Економічна нестабільність та її наслідки для підприємств. Вплив змін валютних курсів, податкової політики та регуляторних норм. Збалансованість інтересів підприємства та суб'єктів зовнішнього середовища. Інтереси основних зацікавлених сторін (акціонери, працівники, споживачі, держава). Роль партнерських відносин у забезпеченні економічної безпеки. Взаємодія із постачальниками та клієнтами як фактор стабільності. Управління корпоративною соціальною відповідальністю для підвищення стійкості. Адаптація підприємства до впливу зовнішнього середовища Механізми реагування на зміни зовнішнього середовища. Використання інноваційних технологій для адаптації. Роль стратегічного управління в адаптаційних процесах. Стратегічна, тактична та оперативна адаптація. Організаційна, технічна, фінансова, кадрова складові адаптації. Типологія адаптаційних стратегій: проактивна, реактивна, інноваційна. Управління змінами як ключовий елемент адаптації.

ТЕМА 7. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства Джерела інформації для забезпечення фінансової безпеки: внутрішні та зовнішні. Аналітичні методи обробки інформації (Data Mining, Big Data Analytics). Роль інформаційних систем у моніторингу економічної безпеки. Використання

фінансової аналітики для прогнозування ризиків. Сутність та види інформаційного забезпечення процесу планування фінансової безпеки Роль стратегічної інформації у плануванні економічної безпеки. Класифікація інформації за видами (фінансова, ринкова, правова, управлінська). Забезпечення кібербезпеки як частина інформаційної стратегії. Етичні аспекти використання інформації для забезпечення безпеки.

ТЕМА 8. ДІЯЛЬНІСТЬ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Огляд основних законодавчих актів України щодо захисту підприємств. Міжнародні стандарти захисту бізнесу. Відповідальність за порушення економічної безпеки. Національне законодавство щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств Податкове законодавство та його вплив на безпеку підприємств. Законодавче регулювання банкрутства. Антимонопольна політика як інструмент забезпечення стабільності. Місце і роль фінансової розвідки в системі забезпечення стратегічного розвитку підприємств Основні завдання фінансової розвідки. Вплив фінансової розвідки на конкурентну позицію підприємства. Інструменти фінансового моніторингу. Принципи фінансової розвідки. Законність, об'єктивність, своєчасність, конфіденційність. Прозорість інформаційних потоків у системі розвідки. Джерела інформації фінансової розвідки та методи її збору Офіційні джерела (реєстри, статистика, фінансові звіти). Альтернативні джерела (ЗМІ, соціальні мережі, неформальні контакти). Методи збору інформації: опитування, спостереження, аналіз документів. Використання технологій штучного інтелекту для аналізу даних.

4. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Тема 1. Економічна безпека: природа і передумови формування

Еволюція поняття «економічна безпека». Основні категорії економічної безпеки: стійкість, самодостатність, захищеність. Основні суб'єкти економічної безпеки: держава, підприємства, домогосподарства. Економічна безпека у контексті глобалізації та інтеграційних процесів. Взаємозв'язок між економічною, енергетичною, військовою та інформаційною безпекою. Економічна безпека як основа для забезпечення стабільності держави. Наслідки нехтування економічною безпекою у контексті національної безпеки. Основні принципи: превентивність, адаптивність, системність. Рівні економічної безпеки: мікро-, мезо-, макро- та глобальний. Структурні елементи економічної безпеки (ресурсний, фінансовий, правовий, технологічний аспекти). Основні економічні інтереси України. Ключові внутрішні та зовнішні загрози. Геополітичні чинники впливу на економічну безпеку України. Критерій та індикатори економічної безпеки. Індикатори економічної безпеки: ВВП, боргове навантаження, рівень інфляції, інвестиційна привабливість. Порогові значення індикаторів економічної безпеки. Методи оцінки стану економічної безпеки.

Понятійно-категоріальний апарат: макроекономічна безпека, індикатори економічної безпеки, зовнішньоекономічна безпека, економічна безпека, виробнича безпека, безпека страхового ринку, валютна безпека, граничні значення, грошово-кредитна безпека, граничні значення індикаторів безпеки, національні інтереси, національні ризики, оптимальні значення індикаторів безпеки, самодостатність економічної безпеки.

Питання до самоконтролю:

1. Хто є основними суб'єктами економічної безпеки?
2. Чому економічна безпека вважається основою стабільності держави?
3. Які наслідки може мати нехтування економічною безпекою на рівні держави?
4. Які ключові принципи забезпечення економічної безпеки?
5. Як взаємодіють між собою різні рівні економічної безпеки?
6. Які основні структурні елементи економічної безпеки?
7. Чому правовий аспект є важливим у забезпеченні економічної безпеки?
8. Як зовнішні загрози можуть впливати на економічну стабільність країни?
9. Яку роль відіграють геополітичні чинники у формуванні економічної безпеки держави?
10. Які основні критерії оцінки рівня економічної безпеки?

Питання для самостійного вивчення

1. Як змінювалась роль економічної безпеки у світовій економіці протягом останніх 50 років?
2. Чим відрізняється економічна безпека підприємства від національної економічної безпеки?
3. Які приклади ефективних стратегій забезпечення економічної безпеки можна знайти у розвинених країнах?
4. Які механізми міжнародного співробітництва у сфері економічної безпеки використовуються у світі?
5. Як фінансова криза впливає на економічну безпеку держави?

Тестові завдання:

1. Яке з наведених тверджень найточніше відображає сутність економічної безпеки?
 - а) Економічна безпека – це стан економіки, при якому забезпечується високе і стійке економічне зростання
 - б) Економічна безпека – це система забезпечення стійкості та самодостатності національної економіки, що зберігає свою цілісність і здатність до саморозвитку, незважаючи на несприятливі зовнішні і внутрішні загрози
 - в) Економічна безпека – це захищеність природно-фізіологічних, соціально-економічних, ідеально-духовних і ситуативних потреб у ресурсах, технологіях, інформації та моральних ідеалах

d) Економічна безпека – це стан, при якому будь-який об’єкт перебуває у стані надійної захищеності і не зазнає негативного впливу будь-яких факторів

2. Який з наступних факторів НЕ є складовою економічної безпеки на національному рівні?

- a) Стійкість економічної системи
- b) Самодостатність економічної системи
- c) Рівень інфляції в країні
- d) Здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища

3. Що з наведеного НЕ є об’єктом економічної безпеки?

- a) Держава
- b) Суспільство
- c) Окрема компанія
- d) Глобальна економічна система

4. Який з наведених нижче варіантів найкраще характеризує критерій економічної безпеки?

- a) Це кількісний показник, який вимірює конкретний аспект економіки.
- b) Це якісна ознака, яка характеризує здатність економічної системи протистояти загрозам.
- c) Це набір індикаторів, які відображають загальний стан економіки.
- d) Це межа, при перетинанні якої економічна система стає нестабільною

5. Що таке «поріг вразливості» в контексті економічної безпеки?

- a) Максимальний рівень економічного зростання, який може бути досягнутий.
- b) Мінімальний рівень соціальних виплат, необхідний для забезпечення стабільності.
- c) Рівень безпеки, при якому система починає розбалансовуватися.
- d) Максимальний рівень державного боргу, який країна може дозволити собі

6. Поняття «економічна безпека» у сучасному розумінні найчастіше походить від поняття:

- a) Свобода
- b) Безпека
- c) Економічний розвиток
- d) Державний захист

7. До функцій управління економічною безпекою належить:

- a) Передбачення дестабілізаційних процесів на ринках
- b) Зниження податків для суб’єктів економічної діяльності
- c) Стабільний рівень зовнішньоекономічної активності
- d) Підвищення частки імпортової продукції

8. Який із наведених показників є центральним у визначенні індексу «комплексної національної сили» в міжнародній практиці?

- a) Здатність до виживання у кризових умовах
- b) Спроможність до силового тиску на інші держави
- c) Здатність робити внесок у міжнародну спільноту

- d) Показник економічного зростання
- 9. Що є критерієм економічної безпеки?
 - a) Темпи економічного зростання
 - b) Ознака, на підставі якої визначається здатність економічної системи протистояти небезпеці
 - c) Стан ринку праці та рівень безробіття
 - d) Показники рівня та тривалості життя населення
- 10. Який метод використовується для визначення основних критеріїв та показників економічної безпеки?
 - a) Метод корисності
 - b) Метод експертної оцінки
 - c) Метод розпізнавання образів
 - d) Метод теорії систем

Практичне завдання

Створіть просту та зрозумілу схему або коротку презентацію (3-5 слайдів) про економічну безпеку підприємства. Оберіть один ключовий аспект (наприклад, фінансову стабільність, конкурентоспроможність або захист даних) і відобразіть, що впливає на цей аспект, які загрози можуть виникати та які є способи їх уникнення. Наведіть приклад реального підприємства або уявної компанії, щоб проілюструвати, як застосування цих знань допомагає уникати ризиків і забезпечувати стабільний розвиток бізнесу.

Ситуаційне завдання

Компанія «TechGuard» займається розробкою програмного забезпечення для бізнес-аналітики. В останній рік вона зіткнулася з проблемами через зростання кіберзагроз, нестабільність валютного ринку та зниження інвестиційної привабливості ІТ-сектору.

Завдання для обговорення:

1. Які внутрішні та зовнішні фактори можуть найбільше впливати на економічну безпеку компанії в цій ситуації?
2. Які заходи можна впровадити для захисту від кіберзагроз і збереження конкурентоспроможності?

Які стратегічні рішення варто ухвалити, щоб мінімізувати ризики та підвищити стійкість компанії?

Тема 2. Економічна безпека та державне регулювання економіки

Типи економічних злочинів: корупція, шахрайство, ухилення від сплати податків. Вплив економічної злочинності на національну економіку. Превентивні заходи боротьби з економічною злочинністю. Основні прояви тіньової економіки. Методи оцінки масштабів тіньової економіки. Шляхи мінімізації негативного впливу тіньової економіки. Причини поширення корупції в Україні. Наслідки корупції для державного управління та бізнесу. Міжнародний досвід боротьби з корупцією. Роль управлінських рішень у

забезпеченні економічної безпеки. Інституційні аспекти економічної безпеки. Стратегії державного регулювання економічної безпеки

Понятійно-категоріальний апарат: відмивання коштів, гіпотеза, диспозиція, економічна політика держави, квота, корупція, норма, норматив, правове регулювання, санкції, ліцензії, державне регулювання економіки, загрози економічній безпеці країни, податкове навантаження, лібералізація ринку, імпорт, експорт, тіньова економіка, національний суверенітет, контроль капіталу, монетарна політика.

Питання до самоконтролю:

1. Що таке економічна безпека та які основні загрози для неї існують?
2. Що таке шахрайство у сфері економіки та які його основні форми?
3. Які основні типи економічних злочинів та як вони впливають на економіку?
4. Які фактори сприяють поширенню корупції в Україні?
5. У чому полягає суть монетарної політики держави та як вона впливає на економічну стабільність?
6. У чому полягає сутність ухилення від сплати податків та які його наслідки для бюджету країни?
7. Як економічна злочинність впливає на рівень інвестицій в країні?
8. Які основні методи оцінки масштабів тіньової економіки використовуються у світі?
9. Які шляхи мінімізації негативного впливу тіньової економіки є найефективнішими?
10. Які превентивні заходи застосовуються для боротьби з економічною злочинністю?

Питання для самостійного вивчення

1. Які міжнародні ініціативи спрямовані на боротьбу з корупцією?
2. У чому полягає суть монетарної політики держави та як вона впливає на економічну стабільність?
3. Яке значення має контроль капіталу для забезпечення економічної безпеки країни?
4. Як імпорт і експорт впливають на економічну безпеку країни?
5. Як інституційні аспекти впливають на ефективність державного регулювання економічної безпеки?

Тестові завдання:

1. Яка головна мета економічної безпеки в країні?
 - a) Забезпечити домінування нації в міжнародній торгівлі
 - b) Гарантувати військову міць країни
 - c) Забезпечити основу для всіх інших видів безпеки
 - d) Максимізувати прибутки вітчизняних підприємств
2. Що з наведеного НЕ вважається основною загрозою економічній безпеці країни?

- a) Високий рівень інвестицій
 - b) Значний зовнішній борг
 - c) Високий рівень безробіття
 - d) Зниження науково-технічного потенціалу
3. Яка головна роль держави в забезпеченні економічної безпеки?
- a) Звести до мінімуму втручання держави в економіку
 - b) Регулювати економіку для захисту національних інтересів
 - c) Пріоритет інтересів великих корпорацій
 - d) Усунути всі форми конкуренції
4. Яка з наведених цілей є головною для забезпечення економічної безпеки України, згідно зі Стратегією національної безпеки?
- a) Збільшення державного боргу
 - b) Поліпшення інвестиційного клімату
 - c) Зменшення конкурентоспроможності
 - d) Зменшення зайнятості населення
5. Який документ визначає загальні принципи, пріоритетні цілі, завдання і механізми захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз?
- a) Конституція України
 - b) Цивільний кодекс України
 - c) Стратегія національної безпеки України
 - d) Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції»
6. Що таке тіньова економіка?
- a) Економічна діяльність, яка офіційно зареєстрована та оподатковується
 - b) Економічна діяльність, яка не враховується офіційною статистикою та не оподатковується
 - c) Економічна діяльність, яка повністю залежить від державного фінансування
 - d) Економічна діяльність, яка здійснюється виключно за кордоном
7. Що можна віднести до основних причин високого рівня тіньової економіки в Україні?
- a) Високий рівень життя населення
 - b) Ефективна система державного управління
 - c) Неефективне державне регулювання економіки та висока корупція
 - d) Відсутність будь-яких податків
8. Як тіньова економіка впливає на економічне зростання країни?
- a) Сприяє стабільному економічному зростанню
 - b) Гальмує розвиток проектів, спрямованих на довготривалу перспективу
 - c) Забезпечує справедливий розподіл суспільних благ
 - d) Зменшує корупцію та неефективність державних органів
9. Яке поєднання повинно стати визначальним у проведенні економічних реформ для забезпечення економічної безпеки?

- a) Прагматична політика захисту національних інтересів та курс на зростання добробуту населення
 - b) Залучення іноземних інвестицій та скорочення податкового навантаження
 - c) Прискорена приватизація державного сектора та лібералізація ринку
 - d) Підвищення рівня імпорту та збільшення державних субсидій
10. Яка з наведених загроз належить до внутрішніх загроз економічній безпеці в соціальній сфері?
- a) Економічна залежність від імпорту
 - b) Поглиблення диференціації доходів і бідність
 - c) Неконтрольований вплив валютних ресурсів за кордон
 - d) Втрата позицій на зовнішніх ринках

Практичне завдання

Розкрийте питання впливу боротьби з корупцією чи тіньовою економікою на економічну безпеку підприємства. Оберіть один аспект (наприклад, фінансову стабільність або захист від шахрайства) та покажіть, які загрози можуть виникнути для підприємства через ці проблеми та як компанія може з ними боротися (наприклад, посилення внутрішнього контролю або дотримання законодавчих вимог). Наведіть приклад реальної чи вигаданої компанії, яка застосовує ці заходи для забезпечення стабільності.

Ситуаційне завдання

У країні спостерігається значний ріст тіньової економіки, особливо у таких сферах як будівництво, сільське господарство та ІТ-сектор. Уряд планує впровадити нову стратегію регулювання економіки, зокрема у боротьбі з корупцією та відмиванням коштів, шляхом посилення податкового контролю та впровадження нових стандартів для ліцензування бізнесу.

Завдання для обговорення:

1. Як запровадження більш жорстких регулювань (ліцензій, податкових перевірок) може вплинути на малий та середній бізнес?
2. Які методи боротьби з економічною злочинністю можуть бути ефективними для зменшення корупції та ухилення від податків?
3. Які заходи можна впровадити для зміцнення довіри громадян до державних органів контролю та забезпечення економічної безпеки країни?

Тема 3. Система побудови економічної безпеки підприємства

Основні фактори, що впливають на безпеку підприємства. Види загроз економічній безпеці підприємства. Стратегічне значення економічної безпеки. Законодавчі акти та нормативно-правові документи. Правова відповідальність за порушення економічної безпеки. Види економічних ризиків. Методи управління ризиками. Прогнозування ризиків та сценарне планування. Інструменти мінімізації ризиків.

Понятійно-категоріальний апарат: загрози економічній безпеці, стратегічне значення економічної безпеки, законодавчі акти, правова відповідальність, економічні ризики, управління ризиками, прогнозування ризиків, сценарне планування, інструменти мінімізації ризиків, фінансова безпека, інформаційна безпека, кадрова безпека, технологічна безпека, конкурентні ризики, політичні ризики, екологічні ризики, корпоративна безпека, антикорупційні заходи, методи оцінки ризиків, управління ліквідністю, аналіз фінансових потоків, резерви для мінімізації ризиків.

Питання до самоконтролю:

1. Які фактори впливають на економічну безпеку підприємства?
2. Як класифікуються загрози економічній безпеці підприємства?
3. Як прогнозувати ризики підприємства?
4. Як здійснюється сценарне планування для мінімізації економічних ризиків?
5. Як забезпечується фінансова безпека підприємства?
6. Як інформаційна безпека впливає на загальну економічну безпеку підприємства?
7. Що таке корпоративна безпека і яку роль вона грає у забезпеченні економічної безпеки?
8. Як підприємство може здійснювати управління ліквідністю для мінімізації фінансових ризиків?
9. Як стратегічне значення економічної безпеки впливає на діяльність підприємства?
10. Які права та обов'язки підприємства у контексті правової відповідальності за порушення економічної безпеки?

Питання для самостійного вивчення

1. Як етапи прогнозування ризиків допомагають підприємству запобігти кризовим ситуаціям?
2. Які існують методи боротьби з тіньовою економікою та їх вплив на економічну безпеку підприємства?
3. Яким чином політика лібералізації ринку може вплинути на економічну безпеку підприємства?
4. Як оцінка ресурсного потенціалу підприємства допомагає в управлінні економічною безпекою?
5. Як компанії можуть використовувати принципи системного підходу для забезпечення економічної безпеки?

Тестові завдання:

1. Економічна безпека підприємства – це:
 - а) Самостійний суб'єкт господарювання, створений для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності

b) Такий рівень розвитку промислового комплексу країни, що здатний забезпечити зростання економіки та її розширене відтворення

c) Стан стабільної діяльності підприємства, за якого реалізуються програми, забезпечується прибуток і захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізаційних чинників

d) Такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дав би їм змогу в разі потреби відшкодувати обумовлені в договорах страхування збитки їхніх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування

2. Який з наведених нижче варіантів найбільш точно відображає мету забезпечення економічної безпеки підприємства?

a) Забезпечення підприємства сировиною та матеріалами

b) Формування політики підприємства щодо взаємодії з конкурентами

c) Комплексна протидія потенційним і реальним загрозам для успішного функціонування

d) Збільшення обсягів виробництва та розширення ринку збуту

3. Яка основна мета системи економічної безпеки (СЕБ) підприємства?

a) Підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку

b) Мінімізація внутрішніх і зовнішніх загроз економічній стабільності підприємства

c) Оптимізація витрат на кадрові ресурси

d) Максимізація прибутків від економічної діяльності підприємства

4. Яка основна відмінність між превентивною та реактивною стратегіями економічної безпеки підприємства?

a) Превентивна стратегія базується на ситуаційному підході, а реактивна – на постійному контролі

b) Превентивна стратегія включає лише контрольні функції, тоді як реактивна передбачає постійні перевірки контрагентів

c) Превентивна стратегія спрямована на регулярні заходи для уникнення загроз, тоді як реактивна застосовується при виникненні загроз

d) Реактивна стратегія заснована на регулярній роботі структурних підрозділів підприємства, а превентивна – на перевірці документів

5. Що з наведеного нижче найкраще описує поняття ризику в економічній діяльності?

a) Імовірність виникнення втрат або недоотримання доходів порівняно з прогнозованим результатом

b) Впевненість у досягненні поставленої мети

c) Висока ймовірність досягнення бажаного результату без втрат коштів

d) Можливість прийняття рішення без альтернатив

6. Що НЕ відноситься до основних завдань СЕБ?

a) Захист законних прав та інтересів підприємства і його співробітників

b) Захист співробітників підприємства від насильницьких дій

c) Фізична і технічна охорона будівель, території, транспортних засобів

- d) Мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан довкілля
7. До основних джерел ризику НЕ відносять:
- Спонтанність природних процесів та явищ, стихійні лиха
 - Зміни в позитивний бік відносин суб'єкта господарювання з його контрагентами
 - Імовірнісний характер науково-технічного прогресу
 - Обмеженість, недостатність матеріальних, фінансових, трудових, інших ресурсів, необхідних для прийняття та реалізації рішень
8. Сукупність форм і методів реалізації низки пов'язаних заходів, спрямованих на фінансово-виробниче оздоровлення підприємства, неспроможного виконувати свої зобов'язання – це:
- Управління ризиками
 - Страхування економічної діяльності
 - Диверсифікація
 - Антикризове управління
9. Які джерела інформації НЕ використовуються для поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій?
- Баланс підприємства за попередній рік і за звітний період
 - Звіт про рух коштів в іноземній валюті
 - Аналіз руху акцій корпорації на вторинному ринку
 - Бізнес-план
10. Найпоширеніші напрями діяльності фірм у сфері безпеки:
- Створення підрозділу комп'ютерної безпеки для захисту лише фізичних пристроїв і мереж
 - Формування та захист інтелектуального потенціалу підприємства
 - Тільки збір даних без їх подальшого аналізу і прогнозування
 - Підготовка професійних особистих охоронців без взаємодії з іншими аспектами безпеки

Практичне завдання

Оберіть дві компанії (існуючі або вигадані), які працюють у різних галузях, та проведіть порівняльний аналіз їхніх систем управління економічною безпекою. Одна компанія повинна використовувати превентивні стратегії для запобігання ризикам, а інша – реактивні стратегії для управління уже наявними загрозами. Проаналізуйте, які фактори впливають на вибір стратегії кожної з компаній, визначте переваги та недоліки кожного підходу в контексті конкретних загроз та ризиків, що виникають в їхніх галузях.

Ситуаційне завдання

Компанія, що займається виробництвом електроніки, стикається з новими економічними ризиками внаслідок глобальних змін на ринку технологій та зміни

в регулюванні. Вона планує модернізувати свою систему економічної безпеки, щоб мінімізувати ці ризики та зберегти стабільність на ринку.

Завдання для обговорення:

1. Які основні загрози економічній безпеці можуть виникнути для компанії через глобальні економічні зміни та нові регуляції?
2. Як компанія повинна визначити основні економічні ризики, що можуть вплинути на її стабільність?
3. Які методи управління ризиками та інструменти прогнозування компанія може застосувати для мінімізації негативних впливів на бізнес?

Тема 4. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства

Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства в системі наукового пізнання. Наукові підходи до забезпечення фінансової безпеки. Система фінансових інтересів підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки. Баланс інтересів між акціонерами, працівниками та клієнтами. Характеристика елементів структури механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Стратегічні, тактичні та оперативні інструменти. Методичне забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Ключові показники фінансової безпеки. Методи моніторингу фінансового стану. Комплексна оцінка фінансової безпеки підприємства. Інтегральний підхід до оцінки фінансової безпеки.

Понятійно-категоріальний апарат: арбітражний керуючий, банкрутство, економічний механізм, економічні важелі, забезпечення економічної безпеки підприємства, кадрова політика підприємства, санація, боржник, баланс інтересів, стратегічні інструменти, тактичні інструменти, оперативні інструменти, оцінка фінансової безпеки.

Питання до самоконтролю:

1. Що таке економічний механізм підприємства?
2. Як ринкові трансформації впливають на економічний механізм підприємства?
3. Чим відрізняються стратегічні, тактичні та оперативні інструменти забезпечення економічної безпеки?
4. Які основні компоненти структури механізму забезпечення економічної безпеки підприємства?
5. Як баланс інтересів акціонерів, працівників та клієнтів впливає на фінансову безпеку підприємства?
6. Яку роль у забезпеченні фінансової безпеки підприємства відіграють інформаційні технології?
7. Як стратегічні інструменти забезпечують довгострокову фінансову безпеку підприємства?
8. Яка роль фінансового механізму підприємства у забезпеченні економічної безпеки?

9. Які параметри фінансового механізму підприємства є найважливішими?

10. Як кадрове забезпечення впливає на економічну безпеку підприємства?

Питання для самостійного вивчення

1. Як корпоративна культура впливає на економічну безпеку підприємства?

2. Як інтегральний підхід допомагає в комплексній оцінці фінансової безпеки підприємства?

3. Як забезпечити баланс інтересів між різними стейкхолдерами підприємства для забезпечення його економічної безпеки?

4. Як організація повинна реагувати на внутрішні та зовнішні загрози для фінансової безпеки?

5. Як збільшення ефективності фінансового механізму підприємства може допомогти знизити ризики та забезпечити його безпеку?

Тестові завдання:

1. Суб'єктом економічного механізму на рівні окремого підприємства є:

- a) Держава в особі законодавчих і виконавчих органів
- b) Орган управління підприємства (власник, директор, рада директорів тощо)
- c) Органи місцевого самоврядування
- d) Недержавні організації

2. Якою є мета забезпечення економічної безпеки підприємства згідно з ресурсно-функціональним підходом?

- a) Наявність конкурентних переваг
- b) Підвищення фінансової стійкості підприємства, захист його комерційних інтересів від впливу негативних ринкових процесів
- c) Захист підприємства від загроз зовнішнього середовища
- d) Забезпечення стабільного функціонування та розвитку підприємства, запобігання внутрішнім та зовнішнім негативним впливам (загрозам)

3. У чому полягає суть конкурентного підходу забезпечення економічної безпеки підприємства?

- a) Наявність конкурентних переваг як головна умова забезпечення економічної безпеки підприємства
- b) Зберігання комерційних таємниць підприємства
- c) Розвиток підприємства, що досягається шляхом ефективного використання корпоративних ресурсів за функціональними складовими
- d) Гармонізація інтересів підприємства з інтересами зовнішнього середовища

4. Що включає в себе процес фінансового моніторингу підприємства?

- a) Оцінка конкурентів

- b) Укладання нових контрактів
- c) Аналіз витрат і доходів
- d) Пошук нових партнерів
- 5. Які складові має безпека життєдіяльності?
 - a) Безпека здоров'я, фізична безпека
 - b) Кар'єрна безпека, психологічна безпека, безпека праці
 - c) Безпека здоров'я, психологічна безпека, кар'єрна безпека
 - d) Комунікаційна безпека, кар'єрна безпека, фізична безпека
- 6. Цілісна система, що складається з двох взаємодіючих підсистем: функціональної і забезпечуючої, – це механізм:
 - a) Економічний
 - b) Правовий
 - c) Соціальний
 - d) Організаційно-адміністративний
- 7. Що є основною метою механізму фінансової безпеки підприємства?
 - a) Захист від фінансових ризиків
 - b) Збільшення прибутків
 - c) Залучення нових інвесторів
 - d) Зниження податків
- 8. До зовнішніх методів економічного механізму належать?
 - a) Пільгове оподаткування, ставка рефінансування, субсидії на обсяг виробництва, штрафи на експорт
 - b) Податки, кредити, субсидії, штрафи
 - c) Оплата праці, матеріальне стимулювання, штрафи
 - d) Система оплати праці, премії, витрати на навчання
- 9. Які фактори включаються в ресурсно-функціональний підхід до забезпечення економічної безпеки підприємства?
 - a) Економічні ресурси та методи їх взаємодії
 - b) Соціальні програми і правова підтримка
 - c) Маркетингові стратегії та дослідження
 - d) Інноваційні технології та автоматизація
- 10. Принцип фінансового механізму, що підтримує баланс інтересів між державою, підприємством і споживачем, – це принцип:
 - a) Системності
 - b) Комплексності
 - c) Балансу інтересів
 - d) Гнучкості реакції

Практичне завдання

Оберіть підприємство та проаналізуйте баланс інтересів між його акціонерами, працівниками та клієнтами. Визначте, які інтереси можуть бути у кожної зі сторін і як балансування цих інтересів впливає на забезпечення фінансової безпеки підприємства. Запропонуйте стратегії для зменшення конфліктів інтересів у межах компанії.

Ситуаційне завдання

Компанія має на меті покращити свою фінансову безпеку в умовах економічної нестабільності. Для цього вона розглядає різні підходи до забезпечення фінансової безпеки, зокрема зміцнення власних резервів та оптимізацію витрат. Водночас, керівництво компанії прагне визначити баланс між витратами на збереження фінансової стабільності та збереженням інтересів акціонерів.

Завдання для обговорення:

1. Які основні стратегії можуть бути використані для забезпечення фінансової безпеки компанії в умовах кризи?
2. Як можна оцінити ефективність фінансової безпеки підприємства за допомогою ключових показників?
3. Як збалансувати інтереси акціонерів та працівників у питаннях забезпечення фінансової безпеки?

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Тема 5. Критерії економічної безпеки підприємства та її рівні

Методичне забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Огляд сучасних методик оцінки фінансової безпеки. Визначення ключових фінансових показників: ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість. Методи аналізу фінансових ризиків: SWOT-аналіз, PESTLE-аналіз, метод сценаріїв. Використання системи раннього попередження (Early Warning System) для виявлення загроз. Використання економетричних моделей для оцінки фінансової безпеки. Комплексна оцінка фінансової безпеки підприємства Інтегральний підхід до оцінки фінансової безпеки: переваги та недоліки. Аналіз впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансову безпеку. Використання бенчмаркінгу для оцінки фінансового стану підприємства. Розробка системи показників для моніторингу економічної безпеки.

Понятійно-категоріальний апарат: економічна безпека, підприємство, система принципів, напрями оцінки, тактична безпека, індикатори, стратегічна безпека, секторальна оцінка, індикаторний підхід, ресурсно-функціональний підхід, програмно-цільовий підхід, економіко-математичний підхід, бухгалтерський підхід, графічний підхід, динамічний критерій, система індикаторів, коефіцієнт ефективності, правова небезпека, силова безпека.

Питання до самоконтролю:

1. Які основні методи використовуються для оцінки економічної безпеки підприємства?
2. Яка головна мета оцінки економічної безпеки підприємства?
3. Який вплив має ефективне керівництво на економічну безпеку підприємства?
4. Які основні принципи оцінки рівня економічної безпеки підприємства?

5. Які три основні форми економічної безпеки підприємства виділяються в тривимірній діагностиці?
6. Чому важливо враховувати часовий параметр при оцінці економічної безпеки?
7. Які індикатори можна використовувати для оцінки тактичної економічної безпеки підприємства?
8. Яким чином технологічний розвиток підприємства впливає на його стратегічну економічну безпеку?
9. Як розпізнати незадовільну стратегічну безпеку?
10. Як оцінюється співвідношення бруто-інвестицій підприємства і ресурсів для підтримки економічної безпеки?

Питання для самостійного вивчення

1. Яким чином можна оцінити правову небезпеку для підприємства?
2. Які фактори впливають на економічну безпеку підприємства при зміні економічної політики країни?
3. Як забезпечити інтегровану оцінку економічної безпеки підприємства за допомогою декількох підходів?
4. Як оцінити рівень фінансової стійкості підприємства за допомогою бенчмаркінгу?
5. Які є методи оцінки впливу політичних і соціальних ризиків на фінансову безпеку підприємства?

Тестові завдання:

1. Що є головною метою оцінки економічної безпеки підприємства?
 - a) Гарантувати стабільне та максимально ефективне функціонування підприємства тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому
 - b) Забезпечити лише фінансову стійкість підприємства
 - c) Мінімізувати вплив на довкілля без урахування інших факторів
 - d) Забезпечити лише правову захищеність підприємства
2. Який з наведених видів економічної безпеки враховує загрози, що можуть видаватися несуттєвими на перший погляд, але перешкоджають подальшому успішному розвитку підприємства?
 - a) Поточна економічна безпека
 - b) Тактична економічна безпека
 - c) Стратегічна економічна безпека
 - d) Оперативна економічна безпека
3. Що є основною метою використання індикаторів економічної безпеки підприємства?
 - a) Виявлення больових точок у діяльності підприємства та визначення напрямів підвищення ефективності
 - b) Зниження витрат на діяльність підприємства
 - c) Створення єдиного незмінного переліку показників для всіх підприємств
 - d) Заміна усіх кількісних показників якісними оцінками

4. Який принцип оцінки рівня економічної безпеки передбачає координацію і взаємодію між зовнішніми та внутрішніми підрозділами підприємства?

- a) Законність
- b) Визначення пріоритетних заходів попередження
- c) Компетентність та економічна доцільність
- d) Координація та взаємодія зовні й усередині підприємства

5. Який напрям оцінки рівня економічної безпеки підприємства включає аналіз та ідентифікацію поточних загроз?

- a) Оцінка системи економічної безпеки підприємства
- b) Діагностика рівня економічної безпеки
- c) Секторальна оцінка безпеки
- d) Оцінка екологічних ризиків

6. Який показник використовується для оцінки кадрової безпеки підприємства?

- a) Рівень кваліфікації працівників
- b) Ступінь залученості партнерів
- c) Індекс зростання прибутку
- d) Кількість науково-дослідних проектів

7. Який позитивний аспект загальної методики оцінки економічної безпеки підприємства?

- a) Можливість оцінювання лише стратегічних ризиків
- b) Чітка методика для визначення стану економічної безпеки
- c) Врахування внутрішніх загроз
- d) Оцінка без врахування зовнішнього середовища

8. На чому базується програмно-цільовий підхід до оцінки економічної безпеки?

a) Використанні методу порівняння аналогів
b) Інтегрованій сукупності показників із застосуванням кластерного аналізу

- c) Оцінці вартості нематеріальних активів
- d) Простих бухгалтерських розрахунках

9. Яка негативна сторона економіко-математичного (вартісного) підходу до оцінки економічної безпеки?

- a) Високий рівень прозорості даних
- b) Складність формування системи оціночних показників
- c) Легкість у використанні
- d) Спрощена інтерпретація результатів

10. Як можна охарактеризувати стан економічної безпеки підприємства, коли фактичні значення показників перевищують граничні значення хоча б одного індикатора?

- a) Нормальний
- b) Передкризовий
- c) Кризовий
- d) Критичний

Практичне завдання

Проаналізуйте ситуацію підприємства, яке хоче оцінити та підвищити рівень своєї фінансової безпеки. Використовуючи сучасні методики оцінки фінансової безпеки, визначте ключові фінансові показники: ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість. Оцініть вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансову безпеку та розробіть систему показників для моніторингу економічної безпеки, визначивши переваги та недоліки інтегрального підходу до оцінки.

Ситуаційне завдання

Компанія спеціалізується на виробництві промислових товарів і наразі шукає способи забезпечити фінансову безпеку на ринку. Зважаючи на зовнішні і внутрішні фактори, вона планує оцінити рівень своєї економічної безпеки та вжити заходів для її покращення.

Завдання для обговорення:

1. Які ключові фінансові показники компанії слід оцінити для визначення рівня її економічної безпеки?
2. Як система раннього попередження може бути інтегрована у фінансове планування компанії для виявлення і управління ризиками?
3. Як методи аналізу фінансових ризиків, такі як SWOT-аналіз та PESTLE-аналіз, можуть допомогти у виявленні потенційних загроз для компанії?

Тема 6. Адаптація підприємства як засіб забезпечення його економічної безпеки

Вплив середовища на фінансову безпеку підприємства Аналіз факторів зовнішнього середовища: політичні, економічні, соціальні, технологічні. Роль конкуренції у формуванні фінансової стійкості підприємства. Економічна нестабільність та її наслідки для підприємств. Вплив змін валютних курсів, податкової політики та регуляторних норм. Збалансованість інтересів підприємства та суб'єктів зовнішнього середовища. Інтереси основних зацікавлених сторін (акціонери, працівники, споживачі, держава). Роль партнерських відносин у забезпеченні економічної безпеки. Взаємодія із постачальниками та клієнтами як фактор стабільності. Управління корпоративною соціальною відповідальністю для підвищення стійкості. Адаптація підприємства до впливу зовнішнього середовища Механізми реагування на зміни зовнішнього середовища. Використання інноваційних технологій для адаптації. Роль стратегічного управління в адаптаційних процесах. Стратегічна, тактична та оперативна адаптація. Організаційна, технічна, фінансова, кадрова складові адаптації. Типологія адаптаційних стратегій: проактивна, реактивна, інноваційна. Управління змінами як ключовий елемент адаптації.

Понятійно-категоріальний апарат: адаптаційний механізм, адаптація підприємств, адаптивна реакція підприємства, адміністративна адаптація,

динамічна адаптація, економічна безпека, зовнішнє середовище, кількісна адаптація, макросередовище, мікросередовище, науково-технічна адаптація, параметрична адаптація, процес адаптації підприємства, соціальна адаптація, статична адаптація, стратегічна мета адаптації, структурна адаптація, якісна адаптація.

Питання до самоконтролю:

1. В яких аспектах термін «адаптація» вживають як «адаптивність»?
2. Що відносять до стратегічних цілей адаптації як методу?
3. Якою є метою адаптації підприємств до факторів впливу зовнішнього середовища?
4. Поясніть, що таке зовнішнє середовище?
5. Які елементи належать до мікросередовища?
6. Поясніть, що таке елементи макросередовища?
7. Які є складові елементи механізму адаптації?
8. В чому полягає принцип системності?
9. В чому полягає принцип структурності?
10. В чому полягає принцип синергічності?

Питання для самостійного вивчення

1. Як оцінити ефективність адаптаційних стратегій підприємства в умовах економічної нестабільності?
2. Які фактори є основними для визначення потреби в адаптації підприємства до змін у регуляторних нормах?
3. Як адаптація до соціальних змін може підвищити стійкість підприємства?
4. Як змінюються процеси адаптації підприємства залежно від типу зовнішнього середовища (політичного, економічного, соціального)?
5. Як механізм адаптації може допомогти підприємствам підтримувати конкурентну перевагу на ринку?

Тестові завдання:

1. Яка основна мета адаптації підприємств до факторів впливу зовнішнього середовища?
 - a) Забезпечення нестабільності на ринку
 - b) Підвищення рівня технологічної адаптації
 - c) Збільшення ринкової частки
 - d) Забезпечення економічної безпеки підприємства
2. Що є основним завданням стратегічної адаптації?
 - a) Збільшення частки ринку
 - b) Забезпечення життєдіяльності та ефективності функціонування
 - c) Оптимізація витрат на рекламу
 - d) Підвищення задоволеності клієнтів
3. Як П. Браунинг визначає «символічну адаптацію» організації?
 - a) Вміння знаходити нові ринки збуту

- b) Можливість знижувати витрати
 - c) Здатність до інтеграції інновацій
 - d) Здатність передбачати проблеми, приймати своєчасні рішення для їх вирішення та встановлювати нові напрями змін
4. Що таке безстрокова адаптивна реакція підприємства?
- a) Реакція, що має встановлені часові рамки для реалізації
 - b) Не визначена в часі реакція, практично здійснюється постійно
 - c) Короткострокова реакція на незначні зміни
 - d) Реакція, яка проводиться раз на рік
5. Який тип адаптації не вимагає інвестицій?
- a) Некапіталомістка адаптація
 - b) Вимушена адаптація
 - c) Капіталомістка адаптація
 - d) Термінова адаптація
6. Як П. Сенге визначає гнучкість?
- a) Гнучкість – це ефективна адаптація, тобто здатність організації швидко змінювати внутрішні правила і структуру, види діяльності у гранично стислі терміни
 - b) Гнучкість – це здатність швидко реагувати на зміни ринку
 - c) Гнучкість – це здатність зберігати стабільність під час змін
 - d) Гнучкість – це здатність швидко адаптуватися до змін в обсязі попиту, в асортименті і в дизайні виробів
7. Що дозволяє робити метод експертних оцінок?
- a) Проводити кількісні вимірювання, які легко оцінити
 - b) Оцінювати фінансові показники підприємство
 - c) Проводити якісні вимірювання та оцінювання процесів, що важко оцінити кількісно
 - d) Проводити організаційні зміни
8. Який головний недолік методу експертних оцінок?
- a) Наявність недостовірних даних
 - b) Наявність суб'єктивних думок, спірність щодо достовірності одержаних результатів
 - c) Високі витрати на дослідження
 - d) Складність проведення досліджень
9. Що можна віднести до основних методів адаптації підприємства?
- a) Захисний метод
 - b) Реактивний метод
 - c) Модель управління «за слабкими сигналами»
 - d) Структурна адаптація
10. Що є основною умовою для виживання та збереження конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах?
- a) Постійне підвищення заробітної плати співробітникам
 - b) Оптимізація внутрішніх виробничих процесів
 - c) Постійне коригування господарської діяльності з урахуванням змін зовнішнього середовища

- d) Збільшення обсягів виробництва для зниження витрат

Практичне завдання

Проаналізуйте підприємство, яке працює в умовах економічної нестабільності, та визначте, які адаптаційні стратегії воно може застосувати для забезпечення своєї економічної безпеки. Оцініть, як зовнішні фактори (політичні, економічні, соціальні) впливають на його діяльність, та оберіть одну із стратегій адаптації для нього (проактивна, реактивна, інноваційна). Обґрунтуйте свій вибір, враховуючи особливості галузі та потреби підприємства.

Ситуаційне завдання

Компанія «ТехноПласт» – виробник пластикових виробів, яка має намір знизити вплив коливань ринкових цін на сировину та мінімізувати ризики, пов'язані з економічною нестабільністю. Для цього компанія розглядає два можливих варіанти: використання інноваційних технологій для підвищення ефективності виробництва та впровадження стратегій диверсифікації, наприклад, шляхом виходу на нові ринки або розширення асортименту продукції. Однак компанія також розуміє важливість адаптації до зовнішніх економічних змін.

Завдання для обговорення:

1. Які переваги та ризики можуть виникнути при використанні інноваційних технологій для покращення виробничого процесу?
2. Які стратегії диверсифікації можуть бути найбільш ефективними для «ТехноПласт» в умовах нестабільного ринку пластикових виробів?
3. Як компанія може оцінити вплив зовнішнього середовища на вибір стратегії адаптації до економічної ситуації на ринку?

Тема 7. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємства

Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства
Джерела інформації для забезпечення фінансової безпеки: внутрішні та зовнішні. Аналітичні методи обробки інформації (Data Mining, Big Data Analytics). Роль інформаційних систем у моніторингу економічної безпеки. Використання фінансової аналітики для прогнозування ризиків. Сутність та види інформаційного забезпечення процесу планування фінансової безпеки Роль стратегічної інформації у плануванні економічної безпеки. Класифікація інформації за видами (фінансова, ринкова, правова, управлінська). Забезпечення кібербезпеки як частина інформаційної стратегії. Етичні аспекти використання інформації для забезпечення безпеки

Понятійно-категоріальний апарат: інформаційне забезпечення, фінансова безпека, внутрішні джерела, зовнішні джерела, аналітичні методи, Data Mining, Big Data Analytics, інформаційні системи, фінансова аналітика, прогнозування ризиків, планування безпеки, стратегічна інформація, фінансова інформація, ринкова інформація, кібербезпека.

Питання до самоконтролю:

1. Що таке інформаційне забезпечення економічної безпеки?
2. Які функції виконує інформаційне забезпечення економічної безпеки?
3. Які загрози існують для інформаційної безпеки підприємства?
4. Як відбувається управління ризиками в контексті економічної безпеки?
5. Які сучасні інформаційні технології використовують для захисту даних?
6. Що таке аналітичні системи в управлінні економічною безпекою?
7. Що таке система ризик-менеджменту і як вона допомагає у забезпеченні безпеки?
8. Які основні джерела інформації використовуються для забезпечення фінансової безпеки підприємства?
9. Які основні аспекти кібербезпеки мають значення для забезпечення економічної безпеки підприємства?
10. Які етичні проблеми можуть виникати при використанні інформації для забезпечення економічної безпеки?

Питання для самостійного вивчення

1. Як впливає правильне використання аналітики великих даних (Big Data) на прогнозування економічних ризиків?
2. Як інформаційні системи можуть допомогти в реалізації стратегічного планування економічної безпеки підприємства?
3. Як класифікація інформації за різними видами (фінансова, ринкова, управлінська) допомагає в управлінні фінансовою безпекою?
4. Як роль інформаційних систем змінюється в умовах швидких змін на ринку або під час економічної нестабільності?
5. Як можна оцінити ефективність використання внутрішніх та зовнішніх джерел інформації для фінансової безпеки підприємства?

Тестові завдання:

1. Яка основна мета інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємства?
 - a) Вивчення конкурентного середовища
 - b) Підтримка прийняття управлінських рішень
 - c) Оптимізація бізнес-процесів
 - d) Зниження витрат на управління
2. Що є головним елементом системи функціонування інформаційних ресурсів підприємства?
 - a) Програмне забезпечення
 - b) Аналітичні звіти
 - c) Інформаційні потоки
 - d) Кібербезпека

3. Що є основною проблемою інформаційної підтримки прийняття рішень в управлінні фінансовою безпекою підприємства?
- a) Недостатнє фінансування
 - b) Низька якість даних
 - c) Відсутність технічної підтримки
 - d) Відсутність кваліфікованих кадрів
4. Яка роль інформаційних ресурсів у забезпеченні економічної безпеки підприємства?
- a) Забезпечення доступу до даних
 - b) Захист конфіденційної інформації
 - c) Підтримка процесів аналізу і прогнозування
 - d) Створення нових ринків збуту
5. Яка інформаційна система використовується для управління фінансовою безпекою підприємства?
- a) ERP-система
 - b) CRM-система
 - c) Система управління базами даних
 - d) DLP-система
6. Які заходи можуть мінімізувати ризик втрати інформації під час кібератаки?
- a) Впровадження CRM-системи
 - b) Резервне копіювання даних
 - c) Аналіз маркетингових даних
 - d) Створення нових відділів безпеки
7. Яке з наведених тверджень є правильним стосовно інформаційної безпеки?
- a) Інформаційна безпека охоплює лише технічні аспекти захисту
 - b) Інформаційна безпека має включати також правові аспекти
 - c) Інформаційна безпека не стосується співробітників підприємства
 - d) Інформаційна безпека забезпечується лише зовнішніми фахівцями
8. Що є основним засобом захисту інформаційних систем від внутрішніх загроз?
- a) Паролі
 - b) Шифрування даних
 - c) Контроль доступу до інформації
 - d) Оперативна аналітика
9. Яка система використовується для виявлення і запобігання несанкціонованого доступу до мережі?
- a) CRM
 - b) IDS/IPS
 - c) ERP
 - d) VPN
10. Що означає термін “конфіденційність” у контексті інформаційної безпеки?
- a) Захист даних від несанкціонованого доступу

- b) Захист від вірусних атак
- c) Очищення застарілих даних
- d) Аналіз ринку безпеки

Практичне завдання

Проаналізуйте інформаційне забезпечення фінансової безпеки підприємства, яке стикається з нестабільністю на ринку та високими фінансовими ризиками. Використовуючи методи аналізу та інформаційні системи для моніторингу економічної безпеки, розробіть стратегію збору і обробки внутрішніх і зовнішніх джерел інформації для оцінки фінансових загроз. Обґрунтуйте вибір джерел інформації та методів обробки, враховуючи специфіку підприємства та його галузь. Дайте рекомендації щодо вдосконалення процесу планування фінансової безпеки підприємства з урахуванням етичних аспектів використання інформації.

Ситуаційне завдання

Компанія, яка займається виробництвом та продажем продукції в різних галузях, зокрема в харчовій, косметичній та хімічній промисловості, стикається з підвищеними ризиками через зміни в ринковому середовищі, зокрема в попиті та конкуренції. Вона розглядає можливість інтеграції нових інформаційних технологій та систем для покращення моніторингу фінансової безпеки та зменшення операційних ризиків. Компанія оцінює можливість впровадження аналітичних методів, таких як Big Data та Data Mining, для збору та обробки даних, щоб покращити прогнозування та прийняття рішень щодо інвестицій у нові технології та ринки.

Завдання для обговорення:

1. Як компанія може використовувати методи аналізу даних для моніторингу економічної безпеки на різних етапах процесу диверсифікації?
2. Які інформаційні системи і технології допоможуть у зборі та обробці даних для забезпечення фінансової стабільності при розширенні бізнесу?
3. Яким чином впровадження нових технологій допоможе знизити фінансові ризики та підвищити ефективність стратегічного планування компанії?

Тема 8. Діяльність служби безпеки підприємства

Огляд основних законодавчих актів України щодо захисту підприємств. Міжнародні стандарти захисту бізнесу. Відповідальність за порушення економічної безпеки. Національне законодавство щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств Податкове законодавство та його вплив на безпеку підприємств. Законодавче регулювання банкрутства. Антимонопольна політика як інструмент забезпечення стабільності. Місце і роль фінансової розвідки в системі забезпечення стратегічного розвитку підприємств Основні завдання фінансової розвідки. Вплив фінансової розвідки на конкурентну позицію підприємства. Інструменти фінансового моніторингу. Принципи фінансової розвідки. Законність, об'єктивність, своєчасність, конфіденційність. Прозорість

інформаційних потоків у системі розвідки. Джерела інформації фінансової розвідки та методи її збору Офіційні джерела (реєстри, статистика, фінансові звіти). Альтернативні джерела (ЗМІ, соціальні мережі, неформальні контакти). Методи збору інформації: опитування, спостереження, аналіз документів. Використання технологій штучного інтелекту для аналізу даних.

Понятійно-категоріальний апарат: законодавчі акти, міжнародні стандарти, податкове законодавство, законодавче регулювання банкрутства, антимонопольна політика, фінансова розвідка, конкурентна позиція, фінансовий моніторинг, принципи фінансової розвідки, законність, об'єктивність, своєчасність, конфіденційність, прозорість інформаційних потоків, джерела інформації фінансової розвідки, офіційні джерела, альтернативні джерела, методи збору інформації, штучний інтелект, аналіз документів.

Питання до самоконтролю:

1. Які основні законодавчі акти України забезпечують захист підприємств?
2. Як податкове законодавство впливає на безпеку підприємств?
3. Яким чином законодавче регулювання банкрутства сприяє безпеці підприємств?
4. Які міжнародні стандарти існують для захисту бізнесу?
5. Що таке система розвідки?
6. Як прозорість інформаційних потоків сприяє ефективності системи розвідки?
7. Які офіційні джерела інформації можна використовувати для фінансового моніторингу?
8. Які методи збору інформації використовуються у фінансовій розвідці?
9. Як опитування можуть бути використані для збору інформації?
10. Як аналіз документів сприяє процесу фінансової розвідки підприємства?

Питання для самостійного вивчення

1. Як зміни в законодавстві щодо банкрутства впливають на фінансову безпеку компанії?
2. Яким чином збір даних через соціальні мережі може бути корисним для фінансової розвідки?
3. Як збір та аналіз інформації може допомогти у прогнозуванні економічних загроз для підприємства?
4. Яким чином прозорість інформаційних потоків допомагає в управлінні економічною безпекою підприємства?
5. Як своєчасність збору фінансової інформації може вплинути на оперативність рішень у кризових ситуаціях?

Тестові завдання:

1. Відділ безпеки дає змогу:
 - a) забезпечити захист лише від зовнішніх загроз на всіх рівнях підприємства
 - b) управляти забезпеченням не лише простого, а й розширеного відтворення суб'єкта господарювання протягом життєвого циклу функціонування
 - c) мінімізувати витрати на виробництво товарів та послуг
 - d) підтримувати стабільність операційної діяльності без втручання у процес відтворення
2. До передумов створення служби безпеки підприємства НЕ відноситься:
 - a) необхідність нівелювання внутрішніх ризиків
 - b) потреба у зменшенні зовнішніх загроз для підприємства
 - c) нівелювання перешкод ведення підприємницької діяльності
 - d) підвищення якості продукції, що випускається
3. До внутрішніх ризиків слід віднести:
 - a) зміну державного законодавства, що регулює підприємницьку діяльність
 - b) втрати через недостатньо ефективне управління фінансовими ресурсами
 - c) коливання курсу національної валюти та валютні ризики
 - d) загрози з боку конкурентів у міжнародному ринку
4. Захисту від потенційних загроз і протиправних посягань НЕ підлягає:
 - a) персонал, який володіє інформацією, що становить комерційну таємницю
 - b) матеріальні засоби праці та фінансові кошти, такі як приміщення та обладнання
 - c) інформаційні ресурси з обмеженим доступом
 - d) ідеї та творчі розробки, що не мають документального підтвердження
5. Оберіть правильне визначення терміну «служба безпеки підприємства»:
 - a) Структурний підрозділ, що контролює всі аспекти фінансової діяльності підприємства
 - b) Самостійний підрозділ, який забезпечує стабільність та ефективне функціонування підприємства
 - c) Команда, відповідальна за маркетингові стратегії та розвиток продукції
 - d) Підрозділ, що відповідає за управління персоналом та кадрові питання
6. Однією з функцій СПБ є:
 - a) Організація продажу продукції підприємства на міжнародних ринках
 - b) Створення умов безпечного функціонування підприємства та протидія незаконній діяльності зовнішніх осіб

- c) Розробка нових товарів та послуг для збільшення прибутку
- d) Управління кадровими питаннями та підбір персоналу
- 7. До складу СБП НЕ входить:
 - a) Начальник служби безпеки
 - b) Заступник начальника служби безпеки
 - c) Фахівці-економісти
 - d) Менеджер з маркетингу
- 8. Основними вихідними даними для розроблення нормативно-правових документів підприємства з питань діяльності його служби безпеки НЕ є:
 - a) Конституція України та законодавчі акти, що регулюють діяльність підприємства
 - b) Нормативно-правові акти місцевих органів влади, які стосуються діяльності підприємства
 - c) Характеристика ринку діяльності підприємства та регіональні особливості
 - d) Програми лояльності для клієнтів підприємства
- 9. Служба безпеки НЕ МАЄ право:
 - a) Запитувати у структурних підрозділах матеріали і документи для розроблення заходів
 - b) Вимагати від працівників дотримання режиму охорони
 - c) Одержувати пояснення та інформацію від працівників підприємства
 - d) Вимагати фінансові звіти від клієнтів підприємства без підстав
- 10. В чому полягає координаційна діяльність служби?
 - a) Узгодженні та впорядкуванні дій підрозділів підприємства в забезпеченні економічної безпеки
 - b) Розробленні нових фінансових стратегій для підприємства
 - c) Залученні нових інвесторів для розвитку підприємства
 - d) Проведенні рекламних кампаній для підвищення продажів

Практичне завдання

Проаналізуйте діяльність служби безпеки підприємства у будь-якій галузі. Визначте основні загрози для його економічної безпеки та оцініть, які заходи безпеки вже впроваджені. Розгляньте, як підприємство забезпечує захист комерційної таємниці, фінансових ресурсів та інформаційних систем. Запропонуйте додаткові заходи або інструменти для підвищення рівня безпеки, враховуючи сучасні технології та законодавчі вимоги.

Ситуаційне завдання

Велике виробниче підприємство, що спеціалізується на виготовленні електронного обладнання, стикається з витоком конфіденційної інформації про нові розробки. Це створює загрозу конкурентним перевагам компанії та може призвести до фінансових втрат. Внутрішнє розслідування показало, що витік стався через недостатній контроль доступу до інформаційних систем і можливі дії недобросовісних співробітників.

Завдання для обговорення:

1. Які основні ризики пов'язані з витоком конфіденційної інформації для підприємства?
2. Які заходи повинна запровадити служба безпеки для запобігання подібним інцидентам у майбутньому?
3. Як можна ефективно контролювати доступ до інформаційних ресурсів, не знижуючи продуктивності роботи співробітників?

5. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Контроль рівня знань є невід'ємною складовою навчального процесу. Оцінювання знань студентів з дисципліни «Економічна безпека підприємства» враховує всі види занять, передбачених навчальним планом. Перевірка знань та навичок студентів проводиться за допомогою поточного, проміжного й підсумкового контролю. Під час вивчення дисципліни «Економічна безпека підприємства» застосовуються наступні методи оцінювання знань:

- поточний протягом семестру контроль здійснюється на практичних заняттях під час вирішення завдань;
- контрольні роботи, передбачені навчальним планом, виконується у кінці семестру індивідуально кожним студентом;
- підсумковий семестровий контроль проводиться за допомогою виконання письмової залікової роботи.

Результати складання екзамену оцінюються за шкалою балів, еквівалентною чотирибальній шкалі («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінка, еквівалентна «відмінно», виставляється, якщо студент виявив всебічно системні та глибокі знання, в повному обсязі твердо засвоїв весь програмний матеріал, вичерпно та послідовно дав відповіді на всі питання екзаменаційного білета, тісно пов'язує теорію з практикою, показує знання літератури, вміння самостійно аналізувати та тлумачити економічні норми та поняття і застосовувати їх при вирішенні завдань, правильно аргументує висновки, вміє самостійно узагальнювати матеріал і логічно його викладати, не допускаючи помилок.

Оцінка, еквівалентна «добре», виставляється, якщо студент твердо знає програмний матеріал, має навички аналізу та тлумачення економічних норм та понять, логічно відповідає на поставлені питання, не допускає суттєвих помилок.

Оцінка, еквівалентна «задовільно», виставляється, якщо студент засвоїв основний матеріал, але не знає окремих деталей, допускає неточні відповіді та формулювання понять, порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу, має прогалини в знаннях.

Оцінка, еквівалентна «незадовільно», виставляється, якщо студент не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє навичками застосування економічних норм, які забезпечували б вирішення професійних завдань.

Підсумкова оцінка виводиться за сумою балів, набраних студентом за роботу протягом семестру (з урахуванням самостійної роботи, поточного протягом семестру контролю, контрольної роботи, передбаченої навчальним планом) та за результатами підсумкового семестрового контролю (екзамену), що дає змогу оцінити знання студентом усього курсу дисципліни.

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання												Екзам ен	Сум а		
Розділ 1				Розділ 2						Контроль і роботи, передбаче на навчальни м планом				Індивідуаль не завдання	Разо м
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	КР1	КР2			-	60
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	15				

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку, або екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 10 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Поточний контроль на практичних заняттях

– опитування – ситуаційні завдання – дискусії – обговорення кейсів – тестування – підготовка презентацій, доповідей – повідомлень	та	Кількість балів	Критерії оцінювання
		4	студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст теми, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
		3	студент в основному опанував теоретичними знаннями теми, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища.
		2	студент в основному опанував основний матеріал, але не знає окремих деталей, допускає неточні відповіді та формулювання понять, порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу, має прогалини в знаннях.
		1	студент не знає значної частини теоретичного матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє навичками застосування економічних норм, які забезпечували б вирішення професійних завдань
		0	студент не опанував навчальний матеріал теми, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Проміжний контроль при виконанні контрольних робіт, передбачених навчальним планом

Контрольна робота	Зміст	Максимальна кількість балів	Критерії оцінювання
-------------------	-------	-----------------------------	---------------------

Контрольна робота 1	Десять тестових завдань за темами курсу	10	Кожна вірна відповідь оцінюється в 1 бал. Неправильна відповідь оцінюється в 0 балів
Контрольна робота 2	Десять тестових завдань за темами курсу	10	Кожна вірна відповідь оцінюється в 1 бал.
	Ситуаційне завдання	8	7-8 – студент обґрунтував відповідь на поставленні в завданні питання, володіє сучасним інструментарієм забезпечення економічної безпеки підприємства 5-6 – студент в цілому дав відповідь на запитання, що поставленні в завданні, однак є певні незначні помилки або в обґрунтуванні / або поясненні самої ситуації 3-4 – студент дав відповіді ні на всі поставленні запитання за завданням, в цілому погано володіє основними інструментами маркетингового стратегічного аналізу 0-2 – студент або взагалі не виконав завдання або виконав його на дуже низькому рівні, не розуміє сутності поставленого завдання

Підсумковий контроль у вигляді письмової залікової роботи

Структура білету	Максимальна кількість балів	Критерії оцінювання
Десять тестових завдань за темами курсу	10	Кожна вірна відповідь оцінюється в 1 бал. Неправильна відповідь оцінюється в 0 балів
Теоретичні питання (3 питання)	15 (кожне питання максимально оцінюється в 5 балів)	5 – студент надав розгорнуту відповідь, продемонстрував навички формулювання власної думки та вільне володіння матеріалом як основним так й додатковим, наводить приклади 4 – студент в цілому надав повну відповідь, продемонстрував навички формулювання власної думки та вільне володіння матеріалом як основним так й додатковим, однак є певні незначні помилки або похибки 3 – студент розкрив сутність питання на задовільному рівні, в цілому не достатньо розуміється на матеріалі, не може обґрунтувати власної думки або навести приклади 0-2 – студент або взагалі не відповів на запитання або відповів на мінімально задовільному рівні, питання розкрито не достатньо, є значні помилки, приклади не наведено тощо

Практичне завдання (вирішити ситуаційне завдання та зробити висновок)	15	13-15 – студент обґрунтував висновки щодо вирішення завдань, демонструє розуміння методів, що вивчаються 8-12 – студент в цілому проаналізував все правильно, є певні незначні недоліки або помилки, або недостатньо обґрунтовані висновки 4-7 – студент виконав завдання, однак є грубі помилки, не зроблено висновки 0-3 – студент або взагалі не виконав завдання або виконав його на дуже низькому рівні, не може зробити висновки
--	----	--

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Економічна безпека: підручник. авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. І. Барановського. К. : УБС НБУ, 2015. 467 с.
2. Економічна безпека підприємства: підручник / за ред. А. М. Дідик. Львів: ТзОВ «Видавнича група «Бухгалтер України», 2019. 624 с.
3. Економічна безпека підприємства: підручник / Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б., Керницька М.І., Гук О.В., Шимечко Г.І., Живко М.О. Київ, Алерта, 2011. 704 с.
4. Небава М. І., Міронова Ю.В. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с.
5. Марченко О. С. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. екон. теорії. Харків : Право, 2022. 246 с.
6. Економічна безпека. Навчальний посібник. За ред. Варналія З. С. К.: Знання, 2009. 647 с.

Допоміжна література

1. Kuzmynchuk N., Shayturo O., Zyma O., Kutsenko T., Terovanesova O. Security-Oriented Bankruptcy Management As A Basis For Ensuring The Enterprises Competitiveness: Information And Analytical Tool And Counteracting Crime (Legal Aspect). International Scientific-Practical Conference Problems of Infocommunications (PIC S&T'2021). Science and Technology. October 5-7, 2021. Kharkiv, Ukraine P. 268–272. Scopus
2. Shevchenko, O., Varnalii, Z., Kharlamova, G., & Kuzmynchuk, N. Models for assessing crisis dynamics in disparities of Ukraine's regional economy to ensure the economic security of regions Vol. 16, № 1, 2023, 177-190 DOI: 10.14254/2071-8330.2023/16-1/12 Scopus
3. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія. Львів : ЛКА, 2012. 386 с.
4. Економічна безпека підприємництва в Україні : монографія / Г. В. Ситник, Г. В. Блакита, Н. М. Гуляєва та ін. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 284 с.
5. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учбової літератури. 2009. 256 с.
6. Кузьминчук Н., Євтушенко В., Куценко Т., Строков І., & Терованесова О. Діагностика банкрутства як елемент стратегічного управління маркетинговою активністю підприємств. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 2022. 1(42), 436–445. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3597> Web of Science
7. Кузьминчук Н.В. Економічна безпека в системі державного регулювання підприємництва: інституціональний аспект. Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика». Серія «Економіка».

Випуск 5(10). 2018. URL:
<https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/download/116/84/>

8. Кузьминчук Н.В., Кленін О.В., Саржинський С.А. Кадрове забезпечення як ключовий чинник економічної безпеки машинобудівної галузі в умовах воєнного стану. Наукові перспективи, 2024, № 11(53). С. 654-667.

9. Кузьминчук Н.В., Литовченко О.Ю. Структурно-функціональне моделювання маркетингової політики забезпечення економічної безпеки машинобудування. Збірник наукових праць «Економічний простір», 2024, №190. С. 174-181. <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1482>

10. Кузьминчук Н.В., Литовченко О.Ю., Ізвекова О.В. Маркетингове забезпечення державного регулювання економічної безпеки машинобудування. Науково-практичний журнал «Підприємництво та інновації», 2024. №31. С 54-61. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/31.9>

11. Кузьминчук Н.В., Шайтуро О.П., Євтушенко В.А., Куценко Т.М., Терованесова О.Ю. Управління конкурентостійкістю підприємств: теорія і методи сучасних досліджень, організаційно–правове забезпечення: монографія. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2021. 423 с. <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/16673>

12. Кузьминчук, Н. В., & Капранова, Л. Г. Цифровізація та автоматизація бізнес-процесів як інструмент забезпечення економічної безпеки в машинобудівній галузі. Здобутки економіки: перспективи та інновації, 2024, №11. С. 1-14. <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/206>
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14213009>

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Кузьминчук Наталія Валеріївна
Куценко Тетяна Миколаївна

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю ДЗ «Менеджмент» освітньо-професійної програми
«Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 23.01.2026. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,91. Обсяг 0,852 Мб. Зам. № 1/26.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна